

KAPITOLY Z HISTORIE SOCIÁLNÍ PRÁCE A VYBRANÉ OSOBNOSTI

12. Moderní vězeňství: mezi demokracií a totalitarismem

Moderní vězeňství: mezi demokracií a totalitarismem

Elizabeth Fry (1780 – 1845)

- filantropka a **reformátorka vězeňských poměrů** (zaměřovala se na ženské věznice), členka kvakerské církve, dostalo se jí přezdívky **Anděl věznice**
- **v sociální oblasti se realizovala již dříve - založení školy pro děti dělníků, její práce se zakládala na principu**
- **sousedské pomoci** jako první amerického kvakerského kazatele Stephe Grelleta navštívila v zimě 1812/1813 věznici Newgate, kde ji šokovaly nedůstojné podmínky - na malém prostoru se tísnilo zhruba 300 vězeňkyň, které zde byly i se svými dětmi, o které se nemohl doma nikdo postarat, již v lednu 1813 shromáždila oblečení a nechala je odvést do věznice, čímž začala její soustavná návštěvní činnost ve věznicích jakožto boj za práva vězňů

Moderní vězeňství: mezi demokracií a totalitarismem

Elizabeth Fry a reformy ve vězeňství

- v r. 1816 založila se svými švagry „**Society for the Reformation of Prison Discipline**“ (**Společnost za reformaci vězeňské disciplíny**) a v lednu 1817 začala systematickou práci s vězni, vytvořila školu pro děti a mladistvé vězně, poté ženské školy; vězeňkyně byly nejen vychovávány, ale také vedeny k zodpovědnému chování, sebeúctě a k životu, jakému od nich tehdejší společnost očekávala, změny v realizaci práce – malou skupinu vždy monitorovala jedna z vězeňkyň, Fry také tvrdila, že zisk z prodeje výrobků má být určen vězňům, kterým bude vyplacen při propuštění z vězení jako základ pro život, zavedla pravidelné čtení z bible
- pomáhala také propuštěným vězeňkyním najít vhodné místo pro život, případně jim pomoci s přesídlením do Ameriky, Austrálie
- další reformy, na kterých měla podíl: děti vězeňkyň byly umístěny mimo věznici, dozorkyněmi v ženských věznicích mohly být jen ženy, vězni nesměly nosit řetězy na nohách, zrušení trestu smrti

Moderní vězeňství: mezi demokracií a totalitarismem

František Josef Řezáč (1819 – 1879)

- český katolický kněz, pedagog, spisovatel a politik, **v 50.-60. letech se věnoval problematice vězeňství a školství**
- působil ve Svatováclavské zemské trestnici jako vězeňský kněz od r. 1847, po sedmi letech přijal místo spirituála v kněžské káznici v býv. klášteře sv. Jiří na Hradčanech, od r. 1865 až do

Moderní vězeňství: mezi demokracií a totalitarismem

František Josef Řezáč

- r. 1852 vydal dílo *Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců* - z vlastní zkušenosti kritizoval strohou výuku předmětů ve věznicích bez jakékoli polepšující výchovy vězňů, kladl také větší důraz na prevenci zločinnosti prostřednictvím zvýšení obecné vzdělanosti a výchovy a uskutečňováním resocializačních snah vězňů ještě při jejich pobytu ve věznici, na uspořádanost rodin a společnosti, posilování morálních vlastností a na potřebu zvýšení blahobytu
- v roce 1853 podnikl cestu po hlavních rakouských věznicích, včetně brněnských, na základě této cesty napsal německý spis *Ueber die Seelsorgerliche Wirksamkeit in den oesterreichischen Detentions- und Straf-Anstalten* (1854) věnovaný zejména zacházení s vězni, které dle něj bylo neúčelné a nerespektovalo humánní zacházení
- byl také velkým propagátorem českého školství, redaktorem a zakladatelem několika pedagogických časopisů: *Škola a život* (1855-66), *Obecné listy naučné* (1860), *Národní škola* (1868), *Sborník učitelský*, *Kalendář učitelský*

Moderní vězeňství: mezi demokracií a totalitarismem

Naftalij Aronovič Frenkel (1883-1960)

- původně vězeň SLONu, vypracoval se na jednoho z nejdůležitějších velitelů na Soloveckých ostrovech
- informace o něm pocházejí zvláště od Solženicina, mnozí historikové je však považují spíše za legendu (rychlý vzestup na základě stížnosti o špatném a nehospodárném fungování tábora, setkání se Stalinem)
- byl povýšen na dozorce ve velmi krátké době a ani ne po roce bylo navrženo jeho předčasné propuštění (1924) – požadavku

Moderní vězeňství: mezi demokracií a totalitarismem

Naftalij Aronovič Frenkel a vedení SLONu

- vypracoval systém, kdy proměnil vězeňský tábor ve výnosnou hospodářskou instituci
- zřídil a vedl ekonomicko-komerční odd. SLONu, dohlížel na rozvoj systému přidělu potravin dle množství odvedené práce či schopnosti pracovat (vzhledem k velkému rozdílu v přidělech vedla tato metoda ještě k většímu zeslábnutí jedinců, jenž byli určeni jako slabí, či jako invalidé), snažil se, aby byly tábory byly výnosné a přebíral i zakázky jiným podnikům, které nemohly vězeňské pracovní síle konkurovat; SLON sice nikdy výnosný nebyl, ale byl tak vnímán (za klíč úspěchu byl považován právě přiděl potravin dle schopnosti pracovat)
- rezignoval na jakékoli převýchovné aspekty táborového života, jelikož nenapomáhaly ekonomické produktivitě

Moderní vězeňství: mezi demokracií a totalitarismem

Teodor Eicke (1892-1943)

- velitel tábora Dachau, v r. 1934 pověřen reorganizací a rozšířením systému tábora
- 1934 – 1939 inspektorem koncentračních táborů, pak povolán k Waffen SS
- zemřel 1943 - jeho letoun sestřelen poblíž Charkova

Moderní vězeňství: mezi demokracií a totalitarismem

Teodor Eicke a reorganizace táborového systému

- v r. 1933 vytvořil předpisy pro strážní službu, reorganizace v letech 1934-36 – formalizace táborové správy a standardizace, rozdělení práce a kompetencí, jednotné členění správy, formální struktura nezávislá na personálu
- vyměnil velitele, oddělil strážní svazy z Všeobecné SS a vytvořil do strážních svazů SS umístěné v kasárnách (nazývány od r. 1936 SS Totenkopfverbände, v r. 1937 sloučeny do 3 oddílů a přiřčleněny k hlavním táborům Dachau, Saschenhausen, Buchenwald), v této táborové SS podporoval rovnostářskou atmosféru „partáctví“ proti formálním vojenským vztahům
- 1934 zřízení Inspekce koncentračních táborů, sám byl inspektorem do r. 1939

Moderní vězeňství: mezi demokracií a totalitarismem

Rudolf Höss (1900-1947)

- od r. 1922 člen NSDAP a od r. 1934 SS, od r. 1934 v táboře Dachau, nejprve jako řadový strážce, poté jako velitel bloku, od r. 1938 v Sachsenhausen jako adjutant velitele tábora a poté jako velitel tábora.
- byl členem komise pro zřízení konc. tábora v Osvětimi, poté velitelem nově zřízeného tábora v r. 1940, roku 1941 začal přebudovávat Osvětim na největší vyhlazovací tábor - snažil se zefektivnit proces vyhlazování (dle jeho slov bylo možno zabít za půl hodiny až 2000 vězňů), za jeho velení se začal používat cyklon B
- po 2 svět. válce byl chycen a souzen v rámci Norimberského procesu, šokoval podrobným popisem zvěrstev, v r. 1947 byl odsouzen k smrti a oběšen za krematorium v Osvětimi.
- jeho autobiografii *Velitelem v Osvětimi*. *Autobiografické zápisky* beletristicky zpracoval Robert Merle v knize *Smrt je mým řemeslem*